

Eindelijk, 1 januari 2015 ligt achter ons. Nu is het tijd voor de transformatie van het sociale domein. Die transformatie kan niet zonder samenlevingsopbouw, of liever gezegd community werk: het coachen van bewoners bij het ontwikkelen van vernieuwend collectief aanbod. Ter voorkoming van escalatie naar dure individuele hulp en zorg.

DOOR Ben Koenen

Shift Happens

Community werk is een onmisbare schakel in de transformatie van het sociale domein

Community werk verandert. De sociale ambities als sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid worden aangevuld met kleinschalige economische ambities van bewoners op wijkniveau. Denk bijvoorbeeld aan de exploitatie van het buurthuis, het beheer van de openbare ruimte, de kledingbank, de zorgcoöperatie, moestuinen, kinderopvang, het buurtrestaurant of de boodschappen-dienst. Deze veranderingen vragen om nieuwe vaardigheden van de community werker zoals het coachen van bewoners bij het maken van een businesscase. Om de investering van het initiatief te rechtvaardigen, naar de gemeente of andere financiers. Niet als antwoord op de bezuinigingen, maar om waarde voor de wijk te creëren. Community werk is tegenwoordig vaak een combinatie van bewonersinitiatief en professionele ondersteuning. De bewoners zelf zijn steeds vaker de opdrachtgever. Zo is een van mijn huidige opdrachten het opzetten van bewonersbedrijven in de wijk Kamper-

poort in Zwolle. Ook onderzocht ik voor acht wijk- en speeltuinverenigingen in Deventer wat zij bij kunnen dragen aan de transformatie van het sociale domein. Het gaat daarbij steeds om het creëren van maatschappelijke waarde, met als hoofddoel prettig samen leven. Dus: samen met bewoners sociaal economische en fysieke ambities voor de wijk realiseren.

Shift happens

De transformatie is bij de bewoners al lang begonnen. Zij nemen steeds meer zelf het initiatief om prettig samen leven vorm te geven. Dat uit zich in allerlei burgerinitiatieven op het gebied van groen, exploitatie gebouwen, informele zorg, vervoer, eten, leensystemen, broodfondsen, energie en andere activiteiten, diensten en voorzieningen. Bewoners claimen steeds meer eigenaarschap door taken en verantwoordelijkheden over te nemen van de gemeente en de organisaties. Verschil is dat het voortkomt vanuit de eigen ambitie van bewoners en niet door beleid wordt opgedrongen. Deze be-

weging van onderop creëert een nieuwe werkelijkheid en vormt meer en meer de leefwereld van bewoners.

Het is vooral een samenspel tussen gemotiveerde burgers, ZP'ers (Zelfstandige Professionals) en andere entrepreneurs. Natuurlijk spelen de netwerksamenleving, de deeleconomie, de doe-democratie en vooruit, misschien zelfs de participatiemaatschappij deze ontwikkelingen in de kaart. Maar het gaat toch vooral om de intrinsieke motivatie van burgers om hun wereld een beetje beter te maken. Want de echte vernieuwing komt van binnenuit, uit de samenleving zelf.

Ambacht

Community werk is een ambacht. Hoewel sommigen daar anders over denken, zie de generalistengedachte binnen de sociale wijkteams, doe je het niet zo maar even. Je leert dit ambacht op een hbo opleiding en door jarenlange ervaring in de praktijk. De beroepsgroep opbouwwerk die het ambacht hoog zou moeten houden, is uit elkaar gevallen en

zoekende naar hun rol en positie in het wijkgericht werken. Zij worstelen met de nieuwe ontwikkeling van burgers die het heft in eigen handen nemen en wat hun toegevoegde waarde daarbij is of zou moeten zijn.

Hoewel zij ambachtelijk staan te trappelen om bewoners te ondersteunen, activeren en te verbinden in de leefwereld van het alledaagse, vragen zij zich af waar zij hun legitimiteit nog vandaan moeten halen.

In ieder geval niet bij de politiek, zoals bijvoorbeeld in de hoogtijdagen van de Sociale Vernieuwing, het Grote Steden Beleid of het programma Onze Buurt Aan Zet. Want de politiek bezuinigt en dan vooral op het welzijnswerk. Ook niet bij de maatschappelijke organisaties die zich vol op de sociale wijkteams storten.

Zelfs niet bij hun eigen organisatie, omdat die vaak sociaal burgerschap hebben ingeruild voor het bijdragen aan informele zorg, in samenwerking met de lokale zorgpartijen. En ook niet bij zichzelf, omdat het hen ontbreekt aan lef om zich te ontworstelen aan deze wurggreep. Eigenlijk wel logisch in deze tijd waarin de banen niet voor het oprapen liggen.

De core business van het opbouwwerk is echter belangrijker dan ooit: samen met bewoners collectieve activiteiten, diensten en voorzieningen organiseren, om escalatie van sociaal maatschappelijke problemen te voorkomen. Dit is een noodzakelijke opgave bij de transformatie van het sociale domein.

Gilde

In de leemte die het opbouwwerk en de traditionele organisaties in de wijken achterlaat, stappen de sociaal ondernemers. Zij zien kansen om de lokale samenleving te verbeteren. Het wordt tijd dat de opbouwwerkers en de zelfstandige community werkers de handen ineen slaan, om te komen tot de transformatie van het ambacht community werker. Dat vraagt om een heldere focus

en toegevoegde waarde van de community werker in de huidige lokale samenleving. Dat vraagt om een transformatie van inhoud, werkwijzen, organisatie en cultuur. Terug naar het ambacht en vakmanschap. Het alledaagse in de lokale samenleving verandert, dus zal ook de community werker het ambacht en vakmanschap moeten herformuleren. Daar is een eerste stap in gezet met de oprichting van Creative Tinkers: een gilde van community werkers, die elkaar versterken tot best persons in het ambacht community werk. Door kennis, kunde en ervaring te delen en zo het ambacht naar een kwalitatief hoger level tillen. Zelfstandige professionals, professionals in loondienst en zelfs studenten kunnen na het voltooien van het assessment Creative Tinker lid

De traditionele welzijns- en zorgorganisaties zijn meer gericht op het eigen instellingsbelang, dan op het ondersteunen van bewonersambities.

worden van het gilde. Vanuit Creative Tinkers hebben wij een aantal uitgangspunten geformuleerd. Kernwaarden die voor ons belangrijk zijn bij de uitvoering van community werk. Dit in tegenstelling tot de huidige paradigma's zoals de bewoners in hun kracht zetten, de vraag achter de vraag helder krijgen, de generalisten, of 1 gezin-1 plan-1 regisseur. De top vijf uitgangspunten van Creative Tinkers zijn:

1. Wij bieden geen oplossingen, maar realiseren samen bewonersambities.
2. Wij zijn als ondernemers gericht op het creëren van maatschappelijke waarde.
3. Wij zijn creatief en doorbreken als het nodig is bestaande patronen, systemen en structuren.
4. Wij zijn innovatief en in staat om in kleine stapjes voorwaarts bestaande processen te verbeteren.
5. Wij laten ruimte aan bewoners om hun ambities te realiseren en zijn daarbij gericht op het verminderen van bureaucratie en belemmerende wet- en regelgeving.

Belemmeringen

Want het is vooral de bureaucratie en de belemmerende wet- en regelgeving die goede burgerinitiatieven in de kiem smoren. De WW'er die graag

vrijwillig beheerder wil worden in de speeltuin, maar dat niet mag van het UWV. De buurtbewoners die vanuit de WWB een sloopbedrijf willen starten, maar tegengewerkt worden door verstikkende wet- en regelgeving. Buurthuizen die met de baromzet winst willen draaien om activiteiten voor de wijk te kunnen financieren, maar door zogenaamde concurrentievervalsing met de plaatselijke horeca geen biertje mogen schenken. Ouders die onderling zelf kinderopvang willen regelen, maar aanlopen tegen allerlei regels. Om maar een paar voorbeelden uit mijn eigen praktijk te noemen. Onder het mom van de bezuinigingen investeren gemeenten en andere partijen niet of nauwelijks in burgerinitiatieven, of bezuinigen ze er zelfs op. Alsof bewoners geen geld nodig hebben om collectieve activiteiten, diensten en voorzieningen op te zetten.

Schakel

Aan de andere kant wordt er wel veel geld en energie gestoken in de ontwikkeling van de sociale wijkteams. Elke gemeente heeft per 1 januari sociale wijkteams. De sociale wijkteams dreigen te verworden tot een zoveelste instituut met de focus gericht op het bestrijden van problemen, waarvan we eigenlijk al

weten dat dit niet werkt. Een casuïstiekennetwerk, dat niet of te weinig is gericht op de transformatie van het sociale domein, is gedoemd te mislukken. De systeemwereld gelooft nog steeds in de maakbaarheid van de samenleving. Maar de concentratie van veel sociale wijkteams op kwetsbaarheid (individuele hulp- en zorgvragen) mist de aansluiting bij het sociaal burgerschap (collectieve activiteiten, diensten en voorzieningen) en daarmee de kans op een duurzame versterking van de lokale samenleving. Want die duurzaamheid zit vooral in de koppeling tussen sociaal burgerschap en kwetsbaarheid. Tussen bewoners onderling. In het organiseren en versterken van de lokale solidariteit. Daarom is de community werker ook binnen de sociale wijkteams een belangrijke schakel. De traditionele welzijns- en zorgorganisaties doen graag mee aan de ontwikkeling van de sociale wijkteams. Maar zijn daarbij meer gericht op het eigen instellingsbelang, dan op het ondersteunen van bewonersambities. Zij houden krampachtig vast aan een systeem dat vastgelopen is. Omdat het te bureaucratistisch en te duur is geworden. De tweedeling tussen de leefwereld van bewoners en de systeemwereld van de professionals neemt verder toe. Mede omdat de paradigma's van de professionals leidend zijn in het proces. De welzijnsorganisaties zouden de opbouwwerkers moeten terugbrengen naar hun ambacht en de opdracht moeten geven om deze kloof te dichten. Door in te zetten op de innovatiekracht van bewoners in de lokale samenleving, als onderzoekers en aanjagers van de vernieuwing.

Transformeren

Het wordt tijd dat de systeemwereld van de professionals niet langer vasthoudt aan de maakbaarheid van de lokale samenleving, maar transformeert richting het samen realiseren van bewonersambities: transformeren dames en heren! Want in de leefwereld van bewoners is men allang begonnen met de transformatie. De systeemwereld van politici, ambtenaren en maatschappelijke organisaties staat op achterstand. Hoog tijd om die achterstand in te halen. ■

Ben Koenen is oud opbouwwerker, tegenwoordig sociaal ondernemer. Ben Koenen BV | www.ben-koenen.nl | 06 - 23207417 | info@benkoenen.nl

Tips voor ambtenaren en community werkers

1. Zet het ambacht van de community werker weer op de kaart en vernieuw de inhoud, werkwijze, organisatie en cultuur van de community werker. De sleutel tot een succesvolle transformatie van het sociale domein is het coachen van bewoners bij het ontwikkelen van vernieuwende collectieve activiteiten, diensten en voorzieningen. Ter voorkoming van escalatie naar dure individuele hulp en zorg. Geef community werkers de ruimte om ondernemender te denken, kijken en handelen, want dat levert creativiteit en effectiviteit op.
2. Focus op de innovatiekracht van de bewoners. Want shift happens. De transformatie komt van binnenuit, uit de lokale samenleving zelf. Zet in op een duurzame wijk aanpak door sociaal burgerschap en kwetsbaarheid te koppelen.
3. Sluit aan bij de burgerinitiatieven van onderop. Word onderdeel van de leefwereld van de bewoners, in plaats van de boodschapper van de systeemwereld.
4. Faciliteer bewoners om de transformatie van onderop vorm te geven. Hevel bijvoorbeeld substantiële budgetten over naar de bewoners, zodat zij hun eigen keuzes kunnen maken. Ook al kan dat betekenen dat bewoners minder een beroep gaan doen op de traditionele organisaties.
5. Laten we samen de bureaucratie en de belemmerende wet- en regelgeving aanpakken. Weg met alle regels die goede burgerinitiatieven in de weg staan.

Als uitsmijter: transformeer ook zelf, want als je zelf niet vernieuwt en blijft vasthouden aan de huidige paradigma's, dan gebeurt er niets en blijft alles bij het oude.